

Življenje s klekljano čipko

Na 13. bienalni razstavi Domače in umetnostne obrti v Ljubljani leta 2000 je Obrtna zbornica Slovenije drugič podelila najvišje nagrade v Republiki Sloveniji na področju domače in umetnostne obrti – Zlate vitice. Tokrat jo je poleg pletarke Tončke Jemec iz Dolskega, kamnoseka Pavla Guliča iz Dutovelj in piparja Alojza Lotriča iz Gorjuš prejela tudi upokojena strokovna učiteljica klekljanja in risarka vzorcev Mira Kejžar iz Škofje Loke, za ustvarjalni opus in prizadevanja na področju ohranjanja ter razvijanja domače obrti na Slovenskem.

Življenje Mire Kejžar je bilo ves čas tesno povezano s klekljano čipko. Njeno dolgoletno delo in bogato strokovno znanje, ki ga je vseskozi nesebično delila, sta pustila eno najvidnejših sledi v klekljarstvu v zadnjih desetletjih v Sloveniji. Klekljana čipka je tudi rdeča nit pričujočega prispevka, ki govori o življenju in delu dobitnice Zlate vitice.

Zgornje Danje ležijo na 1120 m nadmorske višine in so najvišje ležeča strnjena vas v Sloveniji. Na fotografiji iz srede petdesetih let je druga hiša z desne rojstna hiša Mire Kejžar, po domačih pri Gajgarju

Otroštvo in mladost

Mira Kejžar se je rodila v Zgornjih Danjah pod Ratitovcem 14. maja 1926 mami Frančiški, rojeni Gasser, in očetu Jožefu Kemperle, kot najstarejša izmed treh hčera. Vile sojenice so ji že v zibko položile nagnjenje do likovne umetnosti, ki je bilo značilno za celotno družino Jensterle iz Spodnjih Danj, iz katere je izšel tudi znani slovenski impresionist Ivan Grohar.

Mira je otroštvo in mladost preživela z mamo Frančiško in babico Miniko ter sestrama Rozalko in Faniko, saj se je oče Jožef, po poklicu lovec, leta 1931 med delom ponesrečil. Okoliščine njegove smrti so ostale nepojasnjene.

Pomemben dodaten vir dohodka tamkajšnjih družin je bilo izdelovanje klekljanih čipk, ki se je na to področje močneje razširilo proti koncu 19. in na začetku 20. stoletja. *Klekljanje ni bilo pomembno oz. nujno za preživetje le za mojo družino, čipke so izdelovali tudi v drugih klekljarskih krajih. Takrat je bilo zelo veliko povpraševanje po čipkah v celi Evropi. Po 1. svetovni vojni se je odprl trg zlasti v Nemčiji. Takrat je klekljala cela naša vas: ženske, otroci in celo moški.*

Klekljati je Miro Kejžar naučila babica Minika v zgodnjih otroških letih. Pri šestih letih je že klekljala *rogličke na metre* in pri sedmih letih *ribice*. Sprva je klekljala

kar na maminem *punklu* in mama ji je vsak dan sproti na vzorcu označila mesto do katerega je morala naklekljati tisti dan. *To je bila neke vrste domača naloga. Mama mi je rekla: Če pa vse znaš pa klekljaj. Se niso nič posebej brigal, če res znam. Klekljarski pribor je bil doma od kar pomnim, punkl pa ves čas na mizi. Še danes se dobro spominjam, da sem prav s klekljanjem zaslužila prvi denar in si kupila praznično oblekico.*

S sedmimi leti je Mira začela obiskovati Državno narodno šolo v Zabrdi. Šola je bila enorazrednica, kar je pomenilo, da so imeli *kombiniran pouk* oz. je v istem razredu hkrati potekal pouk več razredov. *Največ časa in truda smo posvetili računstvu in oblikoslovju, slovenskemu jeziku in prirodi, manj zgodovini, zemljepisu, srbohrvaškemu jeziku, praktičnemu gospodarskemu znanju, risanju, lepopisu, petju, ročnemu delu. Tudi takrat sem klekljala, zjutraj še pred poukom. Med 8. in 12. uro smo bili nato v šoli, popoldne oz. zvečer pa ni bilo dneva, da ne bi klekljali. Poleti smo po pouku šli še na njivo in*

Mira Kejžar (leva) in sestra Rozalka pri birmi leta 1937 ali 1938 pred Pintarjevim znamenjem na Sorici. Botri sta bili njuni sestrični Micka (leva) in Julka Egart

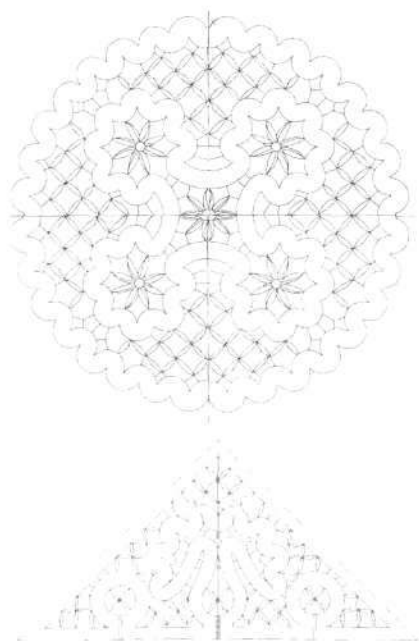
sedli za punkel šele zvečer. V vsaki družini v Zgornjih Danjab je bil nekdo, ki je klekljal bolje kot ostali in tako smo si tudi v naši družini delo porazdelili; nekateri so delali na kmetiji, drugi pa klekljali. Spominjam se, da je sestra Rozalka namesto mene pomagala v ble-vu, jaz pa sem v tem času klekljala na njenem punklu. Rozalka je imela izreden občutek za živino. Še danes se dobro spominim, da me je krava Špegla vsakokrat, ko me je videla, nasadila na roge in me vrgla v sen, medtem ko jo je Rozalka lahko božala.

Vzorci za čipke, ki so jih pred prvo uporabo utrdili s *klejem*, so dobivali od trgovcev, ki so narejene čipke pozneje tudi odkupili. V tistem času so največ klekljali z bombažnim sukancem Aida, ki so ga kupovali v Železnikih. Z lane-nim sukancem so delali le izjemoma, saj je bil zelo drag, če pa so delali z njim, so skrbno porabili vsako nitko. Največ so klekljali različne vzorce v tehniki širokega risa v metrski obliki: *srčke*, *melonce*, *kranclovke*, *pogačke* ipd. in različne vzorce v tehniki satovja – *luknce*; v velikosti od 15 do 30 cm, za katere so zaslužili od 3 do 5 dinarjev. Praviloma je Mira vsak dan morala narediti prtič velikosti 15 cm, t.i. *tablet*, za izdelavo katerega je zaslužila 3 dinarje. Klekljali so tudi prtiče velikosti od 30 do 50 cm, ki so jih imenovali *rute* ter v celoti klekljane prte velikosti 60, 80 ali 120 cm različnih motivov v tehniki širokega risa (*srčkorke*, *polžki* itn.) in satovja.

Tudi pri klekljanju so si delo delile. Mira je zelo lepo in hitro klekljala *ribice*, zato so si v družini punkle menjali in prav ona je na vseh vzorcih naklekljala *ribice*. Prepričana je, da jih prav zato še danes tako lepo kleklja.

Čipke, ki so jih naklekljali v družini Kemperle, je v tem času odkupovala Tončka Demšar (*Strojerceva*) z Zalega loga, ki je bila prijateljica stare mame Minike. Prinešene čipke je Tončka ponavadi zamenjala za poceni bombažno potiskano kotenino *kamrik*, toda ker sta bili s staro mamo prijateljici, je družina v zameno za čipke dobila boljše, gosto tkano bombažno blago, iz katerega je stara mama šivala predpasnike in obleke. Včasih so namesto blaga dobili tudi denar. Z njim so plačali davke in kupili osnovne življenjske potrebščine: kilogram najfinejše bele moke je tedaj stal 3 dinarje, kg belega kruha od 2,5 do 3 dinarje, kilogram sladkorja 15 dinarjev itn.

Poleg klekljanja je Mira že v otroštvu rada tudi risala. Spominim se, da sem že v tistem času prrisovala izrabljene klekljarske vzorce za celo vas, saj kopirnih stro-

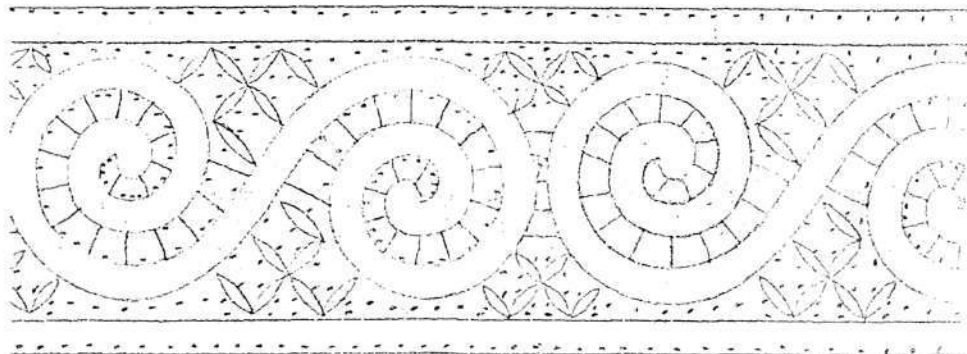
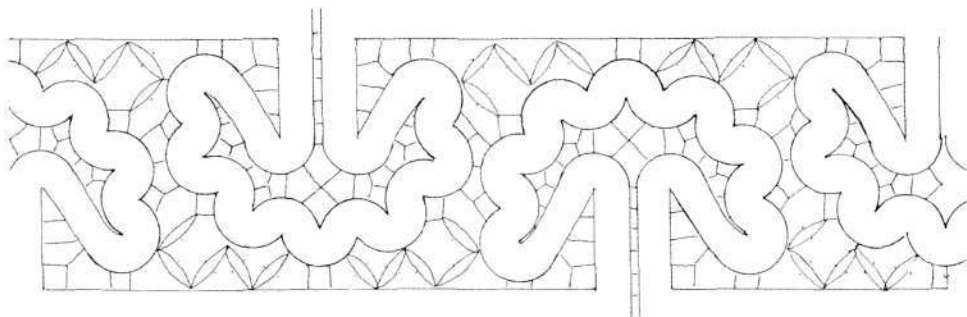
Kranclovke in pogačka z meloncama

jev, kot jih poznamo danes, ni bilo. Najprej sem vzorec prerisala na papir za zavijanje masla, potem pa sem ga s pomočjo indigo papirja prerisala na ovojni t.i. pok papir. Poleg klekljanja je bilo v vasi razširjeno še izdelovanje rož iz krep papirja. Izdelovali smo vrtnice, astre, ta zaroblene itn. Krep papir smo zvrili in ga z žico povezali. Iz teh papirnatih rož in smrečja smo pogosto zastoni izdelovali pogrebne vence za vaško skupnost. Poleg tega smo v vasi iz domače volne pletli nogarice, rokarice, kape in kostimčke, vendar le za domačo potrebo. Manj smo kračkali in vezli.

V letih splošne krize pred 2. svetovno vojno se le-ta v hribih ni tako hitro čutila. Ljudje nismo vedeli ne za nacizem, ne za fašizem, razmišljali smo kako preživeti. Fantje in moške so odbajali na delo na Jesenice, dekleta za dekle k premožnejšim kmetom. Pri njih so imele zagotovljeno brano in prenočišče, zgovorile so si še obleko in čevlje.

Osnovno šolo je Mira končala leta 1940 in po njej želela nadaljevati šolanje, vendar so ji doma večkrat dejali: *nehaj sanjati, raje premisli b kateremu kmetu boš šla*. Tudi mama Frančiška, ki je razumela njeno veliko željo po izobraževanju, ji je takrat dejala: *bodi pametna, saj vidiš, da ne gre*.

Moja želja po šolanju je bila tako velika, da sem razmišljala tudi, da bi odšla v samostan. Celo vprašala sem takratnega dubornika v Sorici Viljema Cudra ali je pri nas kakšen samostan za šolanje, pa mi je odgovoril, da so samostani samo za delat ne pa za šolat.

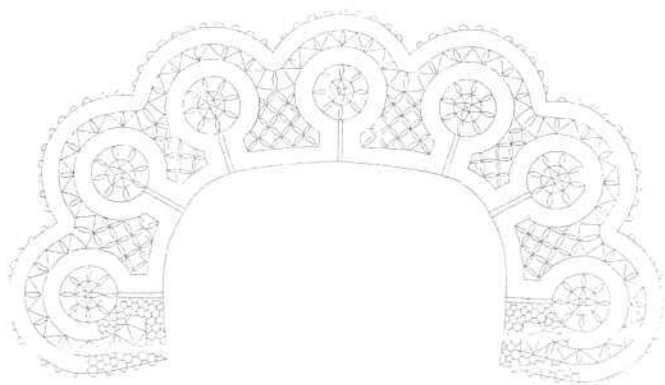
Pogačke in polžki v metrski obliki

V letih pred vojno so v družini Kemperle največ klekljali metrske čipke v tehniki širokega risa: *pogačke*, *melonce* in *srčkotke*. Za cerkev so izdelovali širše različice *srčkotk*, ki so jih imenovali *lire*. Čipke je odkupovala Lenka Tolar, ki jih je nosila stalnim strankam v Ljubljano. *Veliko naročil je bilo pred prazniki, zlasti pred Novim letom. Takrat smo klekljali praktično noč in dan. Ko je šla ena spat je druga vstala. V zameno za čipke smo dobili blago iz katerega je mama, ki je bila izvrstna šivilja, sešila srajčke in obleke. Redkeje smo dobili denar. Z njim je mama plačala davek in vsem trem puncam pred vojno kupila dve številki prevelike čevlje – gojzdarje, saj je bila prepričana, da moramo biti obute, če bo vojna.*

Mirine načrte po nadaljnjem izobraževanju je dokončno prekržala 2. svetovna vojna. Prvi hip, ko so Jugoslavijo zasedli Nemci, je bil življenjski standard družine Kemperle celo boljši kot pred tem. Nemci so vsaki družini glede na velikost kmetije v zemljiški knjigi in količino letnega pridelka določili število kart, ki so bile nadomestilo za premajhen zemljiški donos. *Fasat*, kakor so imenovali hrano na točke, je bila poceni in jo je bilo na začetku v trgovini vedno dovolj. Mira se spomni, da je takrat prvič poskusila čokolado Nestle, mleko v prahu in pravi sladkor.

Družina Kemperle je imela srečo, da nikomur izmed njenih članov ni bilo potrebno oditi na prisilno delo na Koroško. Sestra Rozalka je odšla za pestrno na kmetijo *Kondrat* v Sorico, sestra Fanika pa je bila še otrok in je lahko ostala doma. Uradno je ostala doma tudi Mira, ki pa je vsak dan hodila na dnino k bližnjim kmetom. *Pri Trojarju, Balantu in Adamu sem sadila krompir, žela, mlatila in opravljala druga kmečka dela. Prav tako sem na golosekih, t.i. fratab, na planini Martinček na Jelovici sadila smrekice, kar je bilo dobro plačano delo. Pred tem smo morali požeti še travo in potresti kompost ter tako pripravili tla za pikiiranje. Poleg tega sem si denar služila tudi z delom v drevesnici, kjer smo sejali in kasneje presajali sadike, želi travo ipd.* Domačini so v tistem času proti plačilu skrbeli tudi za lokalne ceste, tolkli so večje kamne na posameznih odsekih in jih čistili.

Leta 1941 so dela na Jelovici zaradi nevarnih razmer ukinili. *Vse do ustanovitve Cankarjevega bataljona poleti in prve bitke na Vodiški planini smo vestno opravljali svoje delo, nato pa smo z njim zaradi nevarnih razmer prenehali. Še danes se spominjam kako je takrat pokalo. Vojna je močno spremenila naš način življenja. Ljudje*

Ovratnik v tehniki
satorja

so se zapirali. Eni so bili na eni, drugi za drugi strani. Bilo nas je strah, nikoli nismo vedeli kaj se bo zgodilo.

Družinski proračun so tudi v vojnem času višali z izdelavo klekljanih čipk, ki so jih zelo radi kupovali nemški vojaki. *Takrat sem v Železnikih prvič videla klekljan ovratnik. Ko sem prišla domov je mama narisala kroj, nato pa sem ga sklekljala. V tem času smo začeli izdelovati tudi robčke. Denar pa smo tako kot vedno porabili za nakup osnovnih potrebščin.*

Odbod od doma

Leta 1945 je Mira zapustila domače okolje in odšla v Industrijo bombažnih izdelkov (IBI) v Kranj. *To je bil korak naprej. Prišla sem v izredno dober in ustvarjalen kolektiv. Med stroji se mi je odprl nov svet. Takrat sem bila zelo srečna. V tem času sem spoznala cel postopek predenja in tkanja, od bombažne niti do izdelka. Opravljala sem delo snovalke vzorcev, ker sem zelo hitro znala brati vzorce. Kasneje sem prevzela delo blagajničarke.*

V Kranju je bilo za klekljane čipke manj časa. *Klekljala sem ob večerih in praznikih za sebe in za priložnostna darila. Vzorce za manjše prtiče, t.i. tablete, iz melonc, kranclovk, srčkovk in luknc, sem prinesla od doma. V Kranju sem kupila bombažni sukanec Aida, tam je bil predrag. Naklekljane čipke sem nato največkrat podarila.*

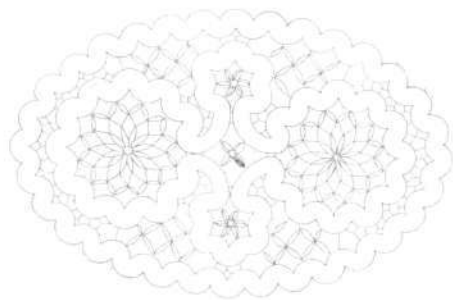
Ob delu je Mira sprva obiskovala večerno tekstilno šolo, vendar pa ji le-ta ni omogočala nadaljnega študija, zato se je prepisala na *večerno gimnazijo*.

V tem času je spoznala svojega bodočega moža Leopolda Kejžarja, doma iz Davče, ki je bil takrat zaposlen kot sekretar Zveze mladine Slovenije v Kranju. Na njegovo prigovarjanje je zbrala pogum ter pustila službo in prisluhnila svoji želji po nadaljevanju šolanja. *Tako Polde kot jaz sva imela veliko željo po študiju in pakt za naslednjih 40 let je bil sklenjen. Obljubila sva si, da bova skrbela eden za drugega, medtem ko bova izmenično študirala.*

Leta 1949 je Polde dobil službo v Ljubljani na republiškem komiteju mladine. Mira pa je uspešno opravila sprejemne izpite na Šoli za umetno obrt. *Za sprejemni izpit na šoli je bilo potrebno predložiti svoje risarske izdelke, čipko in biografijo. Spominim se, da sem poslala v celoti klekljan prt velik 80 cm z motivi srčkovk in bila brez težav sprejeta.*

Šola za umetno obrt

Šola za umetno obrt v Ljubljani je bila ustanovljena leta 1946, imela je 6 oddelkov: oddelek za dekorativno slikarstvo, umetno kovinarstvo, kiparstvo in rezbarstvo, notranjo opremo, keramiko in žensko umetno obrt. Slednji se je delil na *veziljstvo* in *čipkarstvo*, ki ga je obiskovala tudi Mira Kejžar, ki je še danes prepričana, da je bila to v tistem času prava odločitev. *Zelo sem si želela*

Kranclovke

nadgraditi svoje znanje ročnih del, še posebej klekljanja. Hkrati pa sem si želela pridobiti znanje in izobrazbo, ki bi mi omogočala nadaljevanje študija na akademiji. Po drugi strani sem bila prestara za srednjo šolo, Šola za umetno obrt pa je bila dostopna tudi za starejše, ki zaradi vojne do tedaj nismo mogli študirati.

Izobraževanje na Šoli za umetno obrt je trajalo 4 oz. 5 let. Mira je izbrala petletni program, ki je po koncu šolanja omogočal zaposlitev, čeprav so jo profesorji prepričevali, naj izbere štiriletni program ter nadaljuje šolanje na akademiji. Moja odločitev je bila v tistem času razumljiva, saj sem se konec leta 1950 poročila in leta 1951 rodila hčerko Šteško.

Program na Šoli za umetno obrt so sestavljali splošni in strokovni predmeti. Splošni predmeti so bili slovenski jezik, matematika, zgodovina, kemija itn., strokovni predmeti pa strokovno risanje, prostoročno risanje, arhitektonsko risanje, risanje klekljarskih vzorcev, tvarinoslovje, krojenje, noše itn. Zelo pomemben pa je bil praktični pouk, kjer smo spoznavali tako klekljanje kot tudi druge čipke in ročna dela, npr. file čipke, vezenje.

Pouk je trajal z odmorom za kosilo cel dan. Dopoldan med 8. in 12. uro je potekal pouk praktičnega ročnega dela, popoldan med 14. in 18. uro pa teoretični pouk.

Pouk klekljanja je potekal po programu, ki je še danes ohranjen. Za vsako klekljarsko tehniko oz. element so morale učenke poleg vzorčka iz programa narisati še svoj vzorček in ga kasneje tudi izdelati. Seznanile pa so se tudi z nekaterimi drugimi evropskimi čipkami.

Svoje znanje smo na koncu štiri- oz. petletnega šolanja morale dokazati še z diplomskim delom. Še danes imam shranjen vzorec, sestavljen iz številnih cvetličnih motivov, bil je tudi že večkrat objavljen, le da so »pozabili«¹ pripisati moje ime. Velike pozornosti je bilo deležno tudi risanje, saj smo imeli vsak teden v povprečju 16 ur risanja.

Mira pa ni klekljala le v šoli, temveč tudi ob večerih doma, da se je kaj novega naučila oz. utrdila znanje pridobljeno pri pouku ali zato da je kaj zaslužila. Takrat

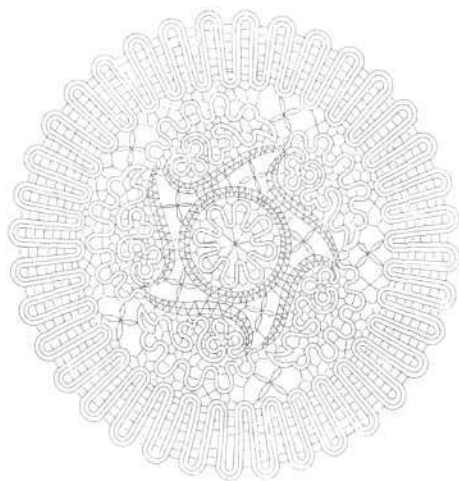
Šošolke na Šoli za
umetno obrt
(z leve proti desni):
Tonika Prelovec,
Marika, Malči Gostiša,
Adrijana Zaharija,
Mira Kejžar, Stanka
Pibernik in Marija
Zazola, fotografirane
v Tivoliju leta 1953
(Foto Polde Kejžar)

Z leve proti desni:
sestra Fanika, Mira
s hčerko Štefko,
mama Frančiška
in sestra Rozalka
s sinom Ivanom,
fotografirani leta 1952
v Zgornjih Danjah
(Foto Polde Kežar)

se je največ klekljalo vzorce v polslepem risu za posteljnino. Tudi ozek ris se je vse bolj uveljavljal, vendar pa ga sama nisem znala dovolj lepo narediti. Enostavno je bil preveč širok, zato sem ga morala vaditi doma. Šele takrat sem se naučila klekljati italijanski ris in idrijski ris. Kako zanimiv je bil ozek ris oz. njegove različice na trgu, zgovorno pove dejstvo, da je podjetje DOM¹ te čipke plačevalo tudi do 50 odstotkov boljše kot čipke v tehniki širokega risa. Včasih sem za to podjetje narisala tudi kakšen nov vzorec. Vzorce, ki smo jih risali v šoli, smo namreč morali na zabtvo naše učiteljice Neže Pelhan-Klemenčič puščati v šoli. Pelhanova ni bila le zelo dobra učiteljica, temveč tudi izredno dober gospodar in človek. Delo na šoli je organizirala tako, da smo lahko učenke vzorce in čipke, ki smo jih naredile v šoli, prodale v podjetje Dom in si s tem denarjem kupile ves klekljarski pribor, tako sukanke kot bučke, kvačke itd. Na ta način smo si prislužile tudi tritedensko ekskurzijo na otok Pag, kjer

Vzorca v tehniki ozkega in sukanega risa

smo se udeležile tečaja paške čipke. Prav tako smo bile tri tedne gostje šole za obrt v Skopju in si med tem ogledale še velik del Makedonije in Kosova, bile pa smo tudi na ekskurziji v Dubrovniku. V tistem času tega njenega truda nisem znala ceniti, zato pa sem ga toliko bolj cenila kasneje, saj sem bila vrsto let učiteljica. Prav tako imam lepe spomine na profesorja Zorana Didka tako na obrtni šoli kot kasneje na akademiji. Brez droma mi je prav on posredoval največ znanja o oblikovanju.

Šolo za umetno obrt je Mira končala z odliko leta 1954.

Učiteljica in risarka vzorcev

Po končanem šolanju je Mira leta 1954 odšla v Železnike, kjer je bila nekaj let strokovna učiteljica klekljanja na Čipkarski šoli.

Šolo sem vodila samostojno, brez težav po programu, ki sem ga spoznala na Šoli za umetno obrt in ki je veljal v tistem času za vse klekljarske šole. Seveda pa sem

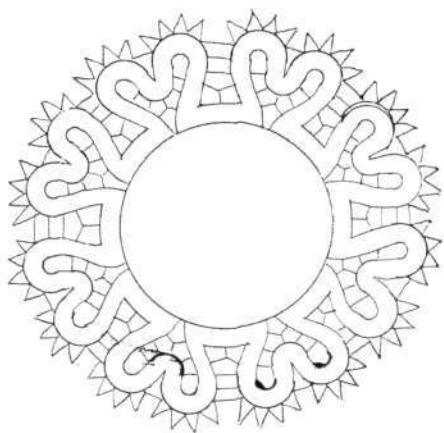
*Mira Kežar
in učenke klekljarske
šole v Železnikih
sredi petdesetih let*

*Pri pouku v Čipkarski
šoli Železniki leta 1954*

program prilagajala sposobnostim posameznih učenk in poleg vzorcev, ki smo jih imeli na šoli, vseskozi risala nove vzorce – šolske vajenice za posamezne tehnike in elemente. Na ta način sem skušala pouk popestriti. Vzorci v tistem času so bili namreč za učenje otrok precej dolgočasni in učenke so si želele novih. Takrat je šolo obiskovalo okoli 30 učenk, pouk pa je potekal celodnevno. Dopoldne je bil pouk za nižje razrede, popoldne za višje. Na koncu vsakega šolskega leta smo pripravili razstavo izdelkov.

Poleg učenja klekljanja in risanja vzorcev za klekljarsko šolo v Železnikih je vseskozi za podjetje DOM risala nove vzorce, nekateri izmed njih se izdelujejo še danes.

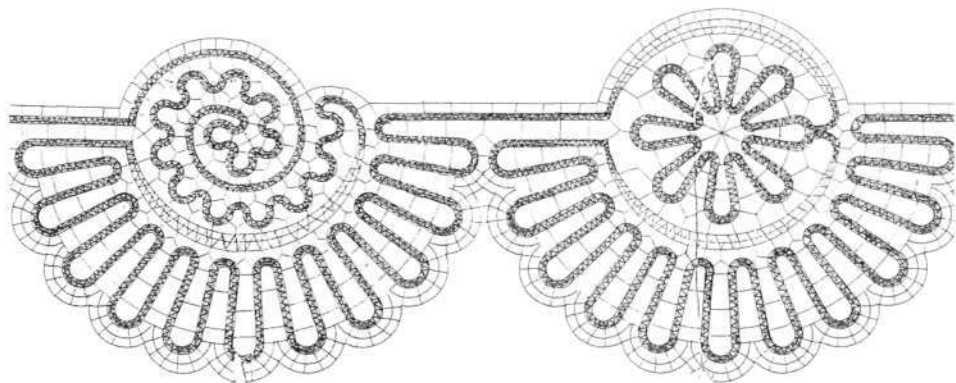

Vajenica

V obstoječe vzorce sem vnašala posamezne nove elemente, jih povečevala ali zmanjševala, risala pa sem tudi nove vzorce robčkov, oltarnih prtor, prtičev, čajnih garnitur, vložkov za bluze in posteljnino, zlasti v tehniki ozkega risa oz. njegovih različic. Poleg tega sem čipke tudi tšivala in ročno vezla.

Leta 1956 je Mira Kejžar opravila strokovni izpit za naziv strokovni učitelj čipkarske stroke in s tem pridobila zaposlitev za nedoločen čas.

Ko so v Železnikih odprli prve tovarne, je zanimanje za klekljanje upadlo. Klekljarsko šolo se leta 1963 zaprli. Septembra tega leta sem odšla nabirat

Del čajne garniture v tehniki ozkega in sukanega risa

znanja likornega pouka in zgodovine na Višjo pedagoško šolo v Ljubljano. V tistem času ni bilo veliko časa za klekljanje, le kakšen majhen prtiček ali golobčka sem uspešno naklekljati. Sem pa veliko risala, saj me je prof. Zoran Didek, ki je ugotovil, da mi najbolj ustrezajo črte in rastr, spodbujal k temu.

*Kejžarjevi
v sedemdesetih letih
(z leve proti desni):
bci Lidija, bci Vida,
oče Polde, bci Štefka
in njen mož Tone,
Mira s sinom Markom,
zraven sosedovca
Klavdija*

Diplomski izpit na Višji pedagoški šoli je Mira opravila leta 1965 in se za leto vrnila na Osnovno šolo Železnike, kjer je učila učila likovni pouk, zgodovino, ročna dela in t.i. *komunalni pouk* oz. krajevno zgodovino.

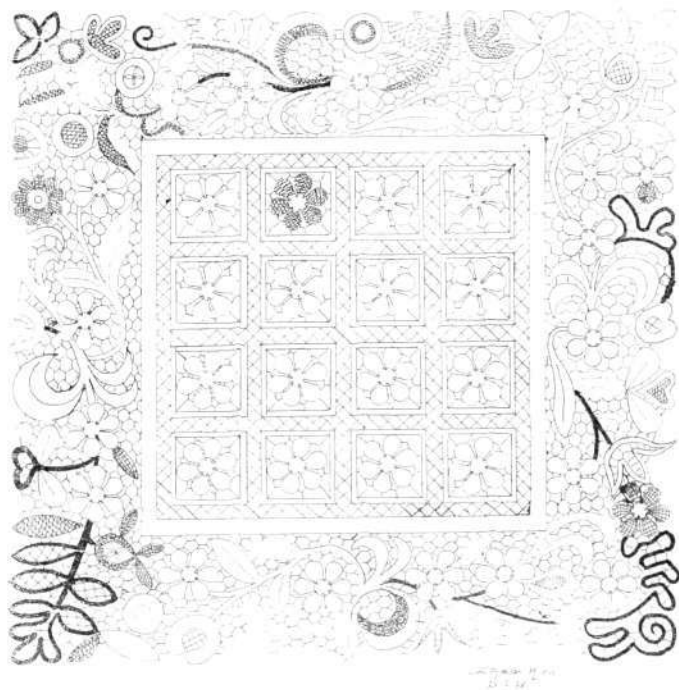
ANČA

14

SLOVENIA

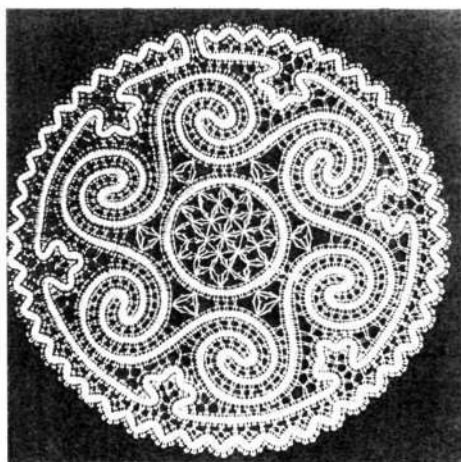
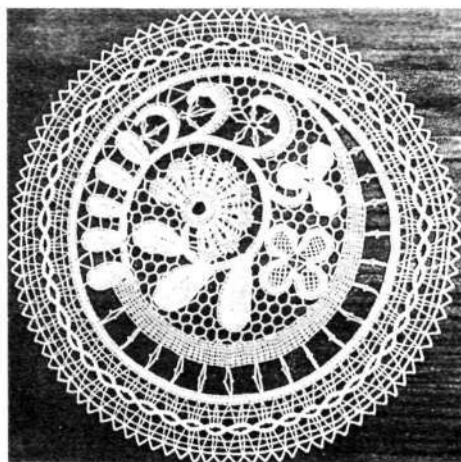
Mira Kejžar in Mojca Jeme v Barceloni leta 1994 na razstavi OIDE – mednarodne organizacije za širano in klekljano čipko.

*Vzorec sestavljen
iz številnih klekljarskih
tehtnik in elementov
iz leta 1978*

Leta 1966 se je družina Kejžar preselila v Škofjo Loko, na Kamnitnik.

Obogatena z novim znanjem sem se zaposlila na Osnovni šoli Peter Karčič v Škofji Loki, kjer sem poleg zgodovine in likornega pouka občasno učila še tehnični pouk ter ročna dela, med njimi tudi klekljanje. Posamezni klekljarski krožki so bili vsa leta, organizirano pa sem klekljarske krožke začela voditi na začetku 80. let. Krožke sem

Vzorca iz priročnika Klekljanje

vodila tako v Škofji Loki kot tudi v Ljubljani, kjer jih je organizirala Julka Fortuna. Zanimanje za klekljane čipke se je nato le še stopnjevalo.

Tudi v tem času je Mira risala nove klekljarske vzorce, saj je vsaka učenka, ko se je naučila novo tehniko, dobila vzoreček po svojih željah. Tako so nastajali sončki, krogi, rožice, ovratniki, vzorci s cvetnimi motivi ipd. Vedno sem pri risanju vzorcev skrbela, da je učenka lahko z izdelavo vzorca tehnično napredovala. Vsako leto smo na koncu leta pripravili še razstavo izdelkov, ki smo jih naredili v preteklem letu. Ta razstava ni bila le razstava izdelkov, temveč je bila tudi oblikovalsko delo učencev, ki so na ta način hkrati razvijali svoj odnos do čipke in oblikovanja.

»Upokojitev«

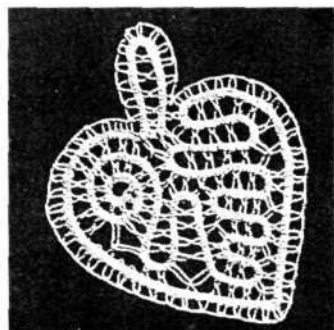
Leta 1987 se je Mira upokojila, toda to zanjo ni pomenilo brezzdelja, saj je že leto kasneje izdala prvi slovenski priročnik za klekljane čipke, ki mu je priložila tudi svoje vzorce. V prvi vrsti sem priročnik namenila mentoricam klekljarskih krožkov, kot pomoč pri njihovem delu. V tistem času namreč ni bilo prav veliko vzorčkov za otroke. Tudi na trgu so bili le vzorci, ki so bili zelo skromni tako po tehnični zahternosti kot po oblikovanju. Vem pa, da so priročnik veliko uporabljale tudi klekljarice in vsi tisti, ki so se prvič srečali s klekljanjem. Z njegovo pomočjo so spoznavali ali obnavljali znanje klekljanja ne le pri nas, temveč tudi v Avstriji, Italiji, Nemčiji, Franciji, Avstraliji in morda še kje. Knjiga je doživela res lep odmer.

V priročnik je v času, ko se je v Sloveniji znova prebujalo večje zanimanje za klekljane čipke, zapisala: Čipka ne sme biti muzejsko pričevanje o naši preteklosti in ne podcenjen folklorni izdelek. Ohraniti in razvijati jo moramo kot dragocenost in sestavino stalnega kulturnega ustvarjanja sedanjega in prihodnjih rodov.

Za tisti čas je bila to prav gotovo izjava, ki je odražala zelo strokoven odnos do klekljanih čipk, ki tedaj ni bil prav pogost. O njej danes razmišlja takole: Vedno sem menila, da je potrebno spoštovati tradicijo, poleg tega pa čipko tudi razvijati in bogatiti. Želela sem, da bi čipka postala stalna spremljevalka naših življenj. Ker sem jo spoštovala in imela rada, sem želela, da bi jo spoštovali in jo imeli radi tudi drugi ljudje.

Moževa smrt leta 1988, ki je prekinila marsikateri načrt, je Miri odprla še eno razsežnost klekljanja. Klekljanje je zame takrat postalo nekakšna vez s svetom, ki jo, dokler je Polde živel, nisem potrebovala. Sedva pa mi je klekljanje še naprej zagotavljalo zadovoljitev mojih ustvarjalnih potreb in je bilo hkrati tudi dodaten vir za sluzka.

Po upokojitvi je vse pogosteje risala tudi klekljarske vzorce, zato ni presenetljivo, da je danes njen opus izjemno bogat. Obsega tako vzorce, namenjene za učenje klekljanja, kot vzorce za klekljarice ter zahtevnejše unikatne vzorce. Kljub temu, da

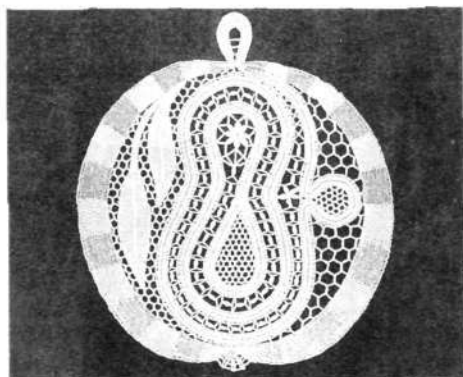

Vzorec iz priročnika Klekljanje

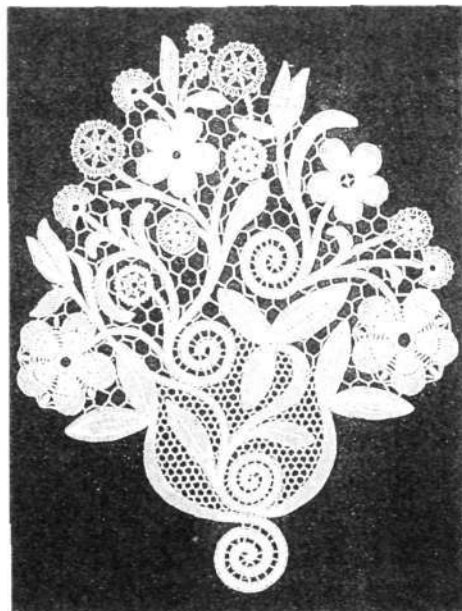

*Ob podelitvi diplom
slušateljicam šole
klekljanja za učiteljice
oz. mentorice
leta 1995 v Galeriji
Fara v Škofji Loki*

sem vzorce risala in prerisovala ves čas, v otroških letih za soraščane, kasneje pa za podjetje Dom, učence in znance, sem po upokojitvi resnično imela več časa za to. Leta 1988 sem tako predstavila svoje vzorce tudi na Čipkarskem festivalu v Idriji kot edina v tistem času v Sloveniji. V naslednjih letih sem prerisala, priredila ali po lastni zamisli narisala številne vzorce. Poleg tega sem rodila tudi nekaj klekljarskih tečajer in pomagala oz. svetovala vsakemu, ki je to želel. Moja vrata so bila vedno odprta.

Jabolko, 1993. Zrelo jabolko lepe oblike diši, je sladko. Zakaj prav jabolko nastopa v mitih, pravljicah, likornih delih in ljudje mu pripisujejo toliko različnih lastnosti in mu namenjajo toliko različnih vlog. Predsem se zaveš, da v sebi nosi žitljenje. V tistem majhnem semenu je že začetek velikega drevesa, lista in cveta in ponovno semena in s tem zagotovilo v naravi večnega žitljenja. Čipka je na ogled v zbirki Klekljarstvo na Loškem v Loškem muzeju v Škofji Loki.

Šopek, 1998

Med leti 1992 in 1994 je Mira Kejžar vodila *šolo klekljanja za učiteljice oz. mentorice* v Škofji Loki, ki jo je obiskovalo 8 slušateljic. Tudi tokrat je neutrudno posredovala svoje bogato strokovno znanje. Program, ki je potekal v teh treh letih na pobudo Andragoškega centra iz Idrije ter ob finančni podpori Ministrstva za šolstvo in šport in Izvršnega sveta tedanje Občine Škofja Loka, je zajemal več sklopov: osnove tračne čipke, osnove stavljenе čipke, cvetne motive z zahtevnejšim umetniškim oblikovanjem in znanje o sukancu, negi ter uporabi čipk. Poleg tega pa so slušateljice v Idriji poslušale še osnove tehničnega risanja ter tečaj risanja vzorcev po mednarodni barvni skali, ki ga je vodila nemška strokovnjakinja Martha Polansky. V okviru programa je bila izvedena tudi ekskurzija po Avstriji (ogled muzeja v kraju St. Gilgen) in Belgiji (ogled Kraljevega muzeja v Bruslju ter čipkarskih šol v Aalstu, Zeleju in Bruggu).

Klub temu, da ji v življenju bolezen ni prizanašala, je Mira Kejžar še vedno zelo aktivna. *Danes najprej časa še vedno ustvarjam nove vzorce in spreminjam stare, poleg tega pa rada pomagam vsem, ki to želijo. Tako sem v zadnjem času pripravila strokovni program za klekljarske krožke na Ravnah na Koroškem in na Prevaljah, kjer se je v zadnjih letih razvil pravi klekljarski center, čeprav tam klekljana čipka v preteklosti ni bila poznana. Njihovo zavzeto delo je že obrodilo bogate sadove. Poleg tega še vedno poučujem posamezne učenke, več časa pa mi ostaja tudi za prebiranje strokovne literature, ki mi je dostopna.*

Kako pomemben je njen ustvarjalni opus na področju domače in umetnostne obrti pri nas, potrjuje tudi priznanje Obrtne zbornice Slovenije Zlata vitica. O njem razmišlja takole: *Priznanja sem seveda vesela, še posebej ker je to priznanje stroke za dolgoletno delorvanje na klekljarskem področju. V prvi vrsti to priznanje razumem kot priznanje za moje pedagoško delo. Kot avtorico vzorcev pa me najbolj razveselijo razstave pri nas in v tujini, na katerih so razstavljene čipke, narejene po mojih vzorcih, ter zadovoljne klekljarice.*

ZUSAMMENFASSUNG

Das Leben mit der Klöppelspitze

Mira Kejžar, geb. Kemperle, wurde am 14. Mai 1926 in Zgornje Danje geboren. Für ihre schöpferische Arbeit und ihre Bestrebungen für die Erhaltung und Entwicklung des Hausgewerbes in Slowenien erhielt sie den höchsten Preis der Republik Slowenien auf dem Gebiet des Haus-

Mira Kejžar ob podelitvi nagrade Zlata vitica maja leta 2000 na Ljubljanskem gradu

und Kunstgewerbes *Zlate vitice* (Goldene Ranken). Ihr ganzes Leben war mit der Klöppelspitze eng verbunden.

Das Klöppeln brachte ihr ihre Großmutter im Kindesalter bei. Die Spitzenherstellung war nämlich neben der Landwirtschaft eine wichtige zusätzliche Erwerbsquelle der Familie. Siebenjährig begann sie die Grundschule zu besuchen. Sie klöppelte vor und nach dem Unterricht und zeichnete Klöppelmuster für die Nachbarn ab. Nach der Grundschule wollte sie sich weiterbilden, ihre Pläne wurden jedoch durch den Beginn des Zweiten Weltkrieges durchkreuzt. Im Jahr 1945 verließ sie ihren Heimatort und fand eine Arbeitsstelle in der Fabrik IBI in Kranj. Nachmittags besuchte sie die Abendschule, abends klöppelte sie. In der Zeit lernte sie ihren späteren Mann Polde Kejzar aus Dayča kennen. Er ermutigte sie, mit der Arbeit aufzuhören und sich weiterzubilden. Im Jahr 1949 schrieb sie sich an die Schule für Kunstgewerbe in Ljubljana ein, Fachbereich für Hausgewerbe, Richtung Spitzenklöppelei. Sie klöppelte und zeichnete Muster nicht nur in der Schule, sondern auch abends zu Hause. 1954 beendete sie die Schule mit Auszeichnung und fand eine Arbeitsstelle als Fachlehrerin an der Klöppelschule in Železniki. Neben dem Unterrichten zeichnete sie für ihre Schülerinnen und für das Unternehmen DOM neue Muster. 1963 wurde die Schule geschlossen und Mira ging an die Pädagogische Hochschule in Ljubljana, um Kunst und Geschichte zu studieren. 1965 machte sie ihre Diplomprüfung und kehrte für ein Jahr nach Železniki zurück. 1966 zog Familie Kejzar nach Škofja Loka um, wo Mira an der Grundschule Peter Kavčič neben Geschichte und Malen zeitweise auch Lehrerin für Technisches Werken und Handarbeit war. Sie lehrte auch Klöppeln und zeichnete neue Muster. In dieser Zeit führte sie auch Klöppelarbeitsgemeinschaften in Škofja Loka und in Ljubljana. 1987 wurde sie pensioniert, ein Jahr später veröffentlichte sie das erste slowenische Sachbuch über Klöppelspitzen. Zwischen 1992 und 1994 führte sie die Klöppelschule für Lehrerinnen und Mentoren in Škofja Loka. Nach der Pensionierung zeichnete sie immer öfter Muster und ihr Opus ist heute außerordentlich reich. Mira Kejzar ist noch immer tätig und hilft allen Wissbegierigen.

Ihre langjährige Facharbeit und ihr reiches Wissen, das sie die ganze Zeit uneigennützig mit anderen teilte, prägte sich in der slowenischen Klöppelei in letzten Jahrzehnten stark ein.